

ditei-iaki-maiut-trudnoshchi-v-osvitnomu-protsesi-poviazani-z-mozhlyvymy-rozladamy-psykhiky-ta-povedinky (дата звернення: 16.02.2026).

2. Постанова КМ України від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.02.2026).

3. Постанова КМ України від 15 вересня 2021 року № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.02.2026).

4. Інклюзія, породжена війною. URL: <https://osvitoria.media/experience/inklyuziya-porodzhena-vijnoyu/>

5. Підтримка дітей з ООП в умовах війни. URL: <https://www.soipro.edu.ua/index.php/4778-pidtrimka-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-umovakh-vijni>

УДК 159.9:37.015.3

Козігора Марія Анатоліївна,
доктор філософії зі спеціальності
Психологія, старший викладач кафедри
загальної педагогіки, психології та
методики початкової освіти Комунального
закладу вищої освіти «Луцький
педагогічний інститут» Волинської
обласної ради, м. Луцьк

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній простір функціонує в умовах соціальної нестабільності, інформаційного перенасичення та підвищеного психоемоційного навантаження, що актуалізує проблему забезпечення психологічної безпеки всіх учасників освітнього процесу. В умовах воєнних викликів та тривалого стресового впливу особливої ваги набуває створення такого освітнього середовища, яке сприятиме збереженню психічного здоров'я, розвитку особистісного потенціалу та формуванню стійкості здобувачів освіти. Психологічна безпека освітнього середовища розглядається як інтегративна характеристика умов навчання й виховання, що забезпечує відсутність психологічного насильства, підтримку гідності особистості, можливість вільного самовираження та емоційного комфорту. Вона виступає важливим чинником гармонійного розвитку особистості здобувачів освіти.

Безпечне освітнє середовище розглядається як освітній простір закладу освіти, організований відповідно до визначених освітніх цілей, у межах якого здійснюється освітній процес і забезпечуються необхідні та достатні умови для ефективного й безпечного досягнення результатів навчання і виховання його учасниками. Безпечне освітнє середовище визначається як сукупність умов у закладі освіти, що запобігають завданню учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди [2, с. 17].

П. Поліщук та О. Антонова розглядають освітнє середовище як складну структуру, що включає фізичне оточення (архітектурно-просторову організацію закладу освіти, дизайн приміщень, умови для пересування та розміщення здобувачів), людський чинник (особливості контингенту учнів, наповнюваність класів, рівень підготовки педагогів, соціально-демографічні та етнокультурні характеристики), а також зміст і організацію навчальних програм, що охоплюють інноваційність освітнього змісту, технології, методи, форми навчальної діяльності та способи контролю результатів навчання. Водночас у структурі освітнього середовища виокремлюють просторово-семантичний компонент, спрямований на задоволення пізнавальних і культурно-освітніх потреб та розвиток творчого потенціалу суб'єктів освіти; комунікативно-організаційний компонент, що забезпечує позитивний соціально-психологічний клімат, атмосферу доброзичливості, взаємної відповідальності та сприяє саморозвитку особистості; а також змістовно-методичний компонент, який відображає основні ідеї, напрями та особливості освітнього процесу.

Функціонально освітнє середовище виконує освітню, ціннісно-орієнтаційну, самозбережувальну, соціально-адаптаційну та креативну функції, забезпечуючи ознайомлення з культурною спадщиною, формування системи цінностей і соціальних відносин, збереження індивідуальності, ефективну адаптацію до сучасних умов життя та реалізацію творчого потенціалу особистості. Одним із ключових показників якості освітнього середовища є його спрямованість на розкриття й розвиток особистісного потенціалу кожної

дитини, що передбачає створення умов, адекватних її потребам і можливостям. Таке середовище має бути психологічно комфортним, емоційно насиченим і здоров'язбережувальним, забезпечувати оптимальний режим, ритм і темп життєдіяльності, розширювати пізнавальні можливості, стимулювати різні види активності, самостійність і творчу ініціативу [4, с. 1406].

Як зазначає Ю. Місяк, у наукових підходах до проблеми безпечного освітнього середовища спільним є розуміння базових принципів, що визначають його гуманістичну та психологічно орієнтовану спрямованість, серед яких провідне місце посідає утвердження суб'єкт-суб'єктних відносин між усіма учасниками освітнього процесу, за яких кожен визнається активним, рівноправним і цінним суб'єктом взаємодії, здатним до самовираження, прийняття рішень і відповідальності за спільну діяльність, а також співпраця як форма спільної діяльності, відкритого спілкування, взаєморозуміння та взаємної підтримки, що сприяє формуванню довірчих стосунків і позитивного соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі; водночас важливу роль відіграє принцип суб'єктності та діалогізації взаємин, який передбачає розвиток особистісних зв'язків між учасниками навчального процесу, орієнтацію на партнерство, визнання права кожного на власну позицію та можливість бути почутим, створюючи умови для розвитку рефлексії, емпатії й відповідального ставлення до іншого, а також принцип шанобливого й доброзичливого ставлення до особистості, що виявляється у прийнятті індивідуальних особливостей, підтримці гідності та запобіганні будь-яким формам психологічного тиску чи дискримінації, сукупність яких забезпечує формування психологічно безпечного освітнього середовища та створює сприятливі умови для особистісного розвитку, емоційного благополуччя й ефективної навчальної діяльності здобувачів освіти [3, с. 267].

Г. Бучківська та М. Балух зазначають, що основними шляхами й засобами формування здоров'язбережувального освітнього середовища є реалізація такого змісту освіти, який забезпечує комплексний вплив середовища закладу

освіти на особистість через поєднання соціальних, психолого-педагогічних і медико-фізіологічних підходів, спрямованих на формування стійкої мотивації до збереження здоров'я. Такий підхід охоплює підтримку психосоматичного, духовного й морального благополуччя, збереження та розвиток фізіологічних і психічних функцій, а також забезпечення оптимального рівня освітньої та соціальної активності, що ґрунтується на становленні зрілої психосоціальної ідентичності, завдяки якій учасники освітнього процесу набувають відчуття приналежності до соціальної групи та усвідомлення унікальності власного буття. Важливим засобом реалізації зазначених підходів є впровадження здоров'язбережувальних педагогічних технологій, які сприяють формуванню, зміцненню та збереженню здоров'я учасників освітнього процесу як цілісної системи взаємопов'язаних завдань, форм, методів і прийомів навчання, орієнтованих на розвиток здобувачів освіти через утвердження здорового способу життя [1, с. 7].

Психологічна безпека освітнього середовища відіграє системоутворювальну роль у розвитку особистості здобувачів освіти, оскільки створює умови для їх емоційної стабільності, внутрішньої впевненості та позитивної самооцінки. Вона забезпечує відчуття захищеності, прийняття й підтримки, що сприяє формуванню довіри до себе та інших, розвитку соціальної компетентності й конструктивних моделей міжособистісної взаємодії. За наявності психологічно безпечного середовища активізуються пізнавальна мотивація, ініціативність і творча активність здобувачів освіти, знижується рівень тривожності та страху помилки, що позитивно впливає на навчальні результати й особистісне зростання. Психологічна безпека також виступає важливим чинником розвитку саморегуляції, рефлексії та відповідальності, формування стійких ціннісних орієнтацій і зрілої ідентичності. Таким чином, вона є не лише умовою ефективного навчання, а й ресурсом гармонійного розвитку особистості в освітньому просторі.

Отже, психологічна безпека освітнього середовища є ключовою умовою забезпечення повноцінного розвитку особистості здобувачів освіти в сучасних соціокультурних та воєнних реаліях. Вона інтегрує фізичні, соціальні, психолого-педагогічні й ціннісні аспекти організації освітнього простору та спрямована на збереження психічного здоров'я, формування емоційного благополуччя, стійкої навчальної мотивації й позитивної ідентичності особистості. Психологічно безпечне освітнє середовище, побудоване на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, співпраці, діалогу, поваги та прийняття, сприяє зниженню рівня тривожності, розвитку саморегуляції, соціальної компетентності та творчого потенціалу здобувачів освіти. Таким чином, забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища слід розглядати не лише як нормативну вимогу, а як стратегічний ресурс підвищення якості освіти та гармонійного особистісного становлення здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бучківська Г., Балух М. Роль безпечного освітнього середовища у формуванні здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2024. Вип. 2. С. 7–14.
2. Євсєєва Г. Безпечне освітнє середовище – вимога часу. *Адаптивні процеси в освіті*: зб. матер. (тез доповідей) 4-го Міжн. наук. форуму, 2025. С. 17–174.
3. Місяк Ю. Роль учителя у проєктуванні безпечного освітнього середовища початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2021. Вип. 37. Т. 2. С. 267–271.
4. Поліщук П. П., Антонова О. Є. Безпечне освітнє середовище закладу освіти як науково-педагогічна проблема. *Актуальні питання у сучасній науці*, 2025. Вип. 38. С. 1406–1418.

УДК 37.015.3:37.016:811

Козій Ольга Борисівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління,
права та гуманітарних наук, Херсонський
державний аграрно-економічний
університет, м. Кропивницький

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ